

Emlékezés Beöthy Ákosra (1838-1904), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Ákos Beöthy (1838-1904), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Beöthy Ákos politikus, publicista és jogász, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja 1838. november 12-én született Nagymarján (Bihar vármegye). Budapesten hunyt el 1904. december 1-jén. Beöthy Ákos Beöthy Ödön (1796-1854), Bihar vármegye főispánjának és Erdély kormánybiztosának fia volt.

Beöthy Ákost a Magyar Tudományos Akadémia 1902. május 9-én tartott közgyűlésén választotta levelező tagjának. Beöthy Ákos még levelező taggá történt választásának évében, 1902. november 10-én tartotta a Magyar Tudományos Akadémián „Az 1848-iki törvényhozási mű jellemzése” címmel székfoglaló előadását.

Jogi tanulmányait a Pesti Egyetemen 1861-ben fejezte be. Még ebben az évben Bihar vármegye aljegyzőjévé választották, mely funkciót több, mint tíz éven át, 1872-ig töltött be.

Több tanulmányutat is tett külföldön ismereteinek bővítése céljából. 1881 és 1884 között többször járt, hosszú időt eltöltve Nagy-Britanniában. Eszmevilágára, politikai gondolkodására az angol gondolkodás kimutathatóan nagy hatással volt. Több angol szerző tollából származó értekezést, tanulmányt fordított magyar nyelvre és publikált a Budapesti Szemlében 1881 és 1884 között, melyek a kortársak körében komoly érdeklődésre találtak.

Beöthy Ákos írásait 1899-től a Hazánkban, 1902 és 1904 között, egészen haláláig, pedig a széles körben ismert és olvasott Magyar Közéletben és a Politikai Hetiszemlében tette közzé.

Beöthy Ákost 1872-ben Deák-párti programmal a kismartoni választókerület országgyűlési képviselőjévé választotta. Később, 1875-ben, a Balközéppel való fúzió után az egyesülést konzervatív részről ellenző Sennyey-féle frakcióhoz, majd a mérsékelt ellenzéki párthoz csatlakozott.

1875 és 1878 között a kismartoni választókerületet, 1878 és 1881 között a csornai választókerületet, 1884 és 1892 között a somlóvásárhelyi választókerületet, 1892 és 1896 között a kassai választókerületet képviselte az országgyűlésben. Az 1896-ban tartott választásokon azonban nem jutott mandátumhoz.

Beöthy Ákos csaknem egy évtizeden át, 1887 és 1896 között a Mérsékelt Ellenzékből alakult, Apponyi Albert (1846-1933) vezette Nemzeti Párt egyik vezetője, nagy hatású szónoka volt. Parlamenti beszédei, felszólalásai széles körben találtak visszhangra.

Itt említjük meg, hogy Egressy Gáborhoz (1808-1866) írt leveleit Molnár László közölte.

1901-től a Parlamentben egészen haláláig a kassai választókerület képviselője volt. Az Országgyűlésben a pártonkívüli ellenzék csoportjához tartozott, az újjászervezett Nemzeti Párthoz azonban már nem csatlakozott. Élete, közéleti pályafutása utolsó éveiben a pártonkívüli ellenzékhez tartozott.

Beöthy Ákos a Parlamentben közjogi kérdésekkel, különös tekintettel a katonai követelések kérdésével foglalkozott. Meggyőződése volt az, ami írásaiban és a parlamentben elmondott beszédeiben egyaránt kifejezésre jutott, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia jövőjét, fennmaradását a reálunió helyett a perszónalunió biztosítja.

A XIX. század második felében már rendelkezésre álltak magyar nyelven kiadott szakkönyvek és tankönyvek, melyek Beöthy Ákos kutatómunkáját megkönnyítették. A hazai jog (ius patrium) egyes, elsősorban közjog (ius publicum) körébe tartozó intézményeit elemezve Beöthy Ákos nem egyszer utalt a hazai jog forrásaira, azok jelentőségét, nem egyszer aktualitását is megemlítve.

Beöthy Ákos nézete szerint Széchenyi István a reformkorban a reálpolitikai irányzat elkötelezett képviselője, aki nyílt ellenfele a Kossuth Lajos névvel fémjelzett, a gazdasági és politikai realitástól eltávolodott idealizmusnak. Beöthy szembe állítja a „reálpolitikus” Széchenyi Istvánt a politikai idealizmus elkötelezett követőjének tekintett Kossuth Lajossal. Beöthy a Széchenyi-Kossuth közötti konfliktust reális, élő, valós problémának látja és láttatja az 1867-ben az Osztrák-Magyar Kiegyezés alapján létrejött Osztrák-Magyar Monarchia politikai életében is.

A jogász és jeles publicista Beöthy Ákos életpályája, munkássága jogász, jogtudós kortársai nagy többségéhez hasonlóan a politikai élethez, a közéleti aktivitáshoz, a jogászi, elsősorban a közigazgatásban és később az Országgyűlésben több cikluson át betöltött kivételesen aktív tevékenységhez kapcsolódik.

Beöthy Ákos munkáit, vonatkozik ez különösen élete utolsó éveiben több kötetben közzétett, „A magyar államiság fejlődése, küzdelmei. Politikai tanulmány” című művére, a tudományos igényű, magas színvonalú forráskutatás és elemzés. Beöthy Ákos munkája utolsó, harmadik kötetének írását már elhunytja miatt nem tudta befejezni. A harmadik, halála miatt félbemaradt részt Bernáth Dezső rendezte sajtó alá.

A kivételesen széles körű műveltséggel rendelkező Beöthy Ákos a XIX. század végén és a XX. század elején a magyarországi jogászok körében nagy tekintélynek örvendő politikusnak és a hazai közjog kitűnő ismerőjének számított. Az 1900 és 1906 között három kötetben publikált „A magyar államiság fejlődése, küzdelmei. Politikai tanulmány” című munkája, bár nem egy esetben ma már meghaladott teóriára, preconcepcióra épül, figyelmet érdemel.

Beöthy Ákos főbb munkái

Tennyson Alfréd. Költői jellemrajz. Budapesti Szemle 1860.; Széchenyi emlékezete. Hazánk 1899.; Kölcsey és Wesselényi, mint az eszményi irányzat úttörői. Magyar Közélet 1902. és A magyar államiság fejlődése, küzdelmei. Politikai tanulmány. (I-II-III). Budapest, 1900-1906. (a harmadik kötet a szerző halála után, posztumusz jelent meg).

Felhasznált irodalom

Kristóf György: Beöthy Ákos új könyvéről. Erdélyi Múzeum, 1903, XX. évf. 1. sz. 38-41. old.; Halász Imre: Beöthy Ákos. Vasárnapi Újság 1904. és Molnár László: Egressy Gábor és kora. Budapest, 1908.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu